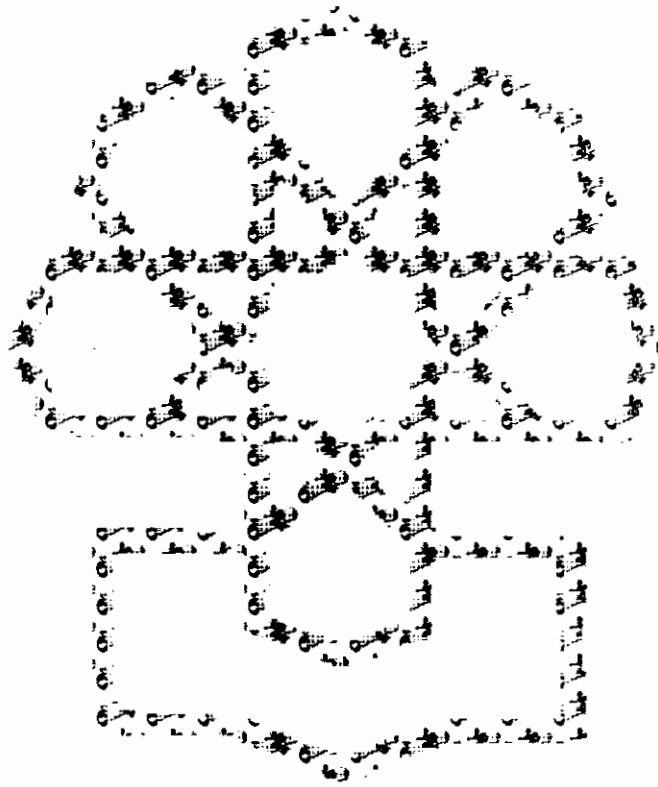

بررسی آخرین تحولات افغانستان

معاونت پژوهشی
اسفند ۱۳۷۷

کار: دفتر سیاست خارجی و امنیت ملی

کد گزارش: ۱۴۰۴۳۳۰

مركز پژوهشهای مجلس شورای اسلامی
دفتر خانه واحد اسناد و کتابخانه ملی
شماره: ۱۰۵۱۴
تاریخ: ۷۸ - ۲۱۴

بسمه تعالی

بررسی آخرین تحولات افغانستان

کد گزارش: ۱۴۰۴۳۳۰

پاره‌ای نکات قابل تأمل

- از اعلام موضع مستقیم در قبال شناسایی یا عدم شناسایی - حتی الامکان - حذر شود و تلویحاً بر مسئله حفظ و علاقه ایران به حسن همجواری اشاره گردد.
- بر مبحث ورود موازین تازه - به طور عرفی - در سطح بین‌المللی در خصوص شناسایی دولت‌ها اشاره شود و تأکید شود که تسلط بر قلمرو سرزمینی و جهی بسیار مهم در شناسایی است. ولی نباید به‌عنوان تنها معیار و متغییر انحصاری قلمداد شود.
- به حق مسلم کلیه مذاهب و قومیت‌ها در تعیین سرنوشت خود در قلمرو سرزمینی - در عین حفظ تمامیت ارضی و وحدت ملی - اشاره شود.
- حتماً این نکته یادآوری شود که ایران کلیه تحرکات در مرزهای خود را در جهت حفظ و صیانت از منافع ملی خود تحت نظر دارد.
- می‌توان به تولید انبوه مواد مخدر در افغانستان و استفاده از قلمرو جمهوری اسلامی و مقابله پرتوان در برابر این مخاطره مستقیماً اشاره نمود.
- ابراز ناخشنودی ضمنی از دخالت نیروهای بیگانه در مسائل سیاسی افغانستان.
- بر لزوم اجرای به‌تمام و کمال قطعنامه شورای امنیت در قبال شهادت دیپلمات‌های ایرانی اشاره شود.
- بر قطعنامه مورخ ۱۳۷۷/۹/۱۸ شورای امنیت سازمان ملل در مورد عدم اجازه همسایگان بر ورود ارتش خود در صحنه منازعه افغانستان اشاره شود.
- تأکید بر موضع ایران به عنوان عضو علاقه‌مند به پایان جنگ، برقراری آتش بس و از سرگیری گفتگوهای بی‌قید و شرط میان جناح‌های رقیب و ایجاد دولتی فراگیر.
- اظهار امیدواری در خصوص مأموریت «اخضر ابراهیمی» در خصوص اجرای کامل قطعنامه شورا مربوط به قتل دیپلمات‌های ایرانی.
- اظهار امیدواری در خصوص دستاوردهای اجلاس تاشکند (گروه ۶+۲) پیرامون تحقق ایجاد یک حاکمیت فراگیر در افغانستان و ایجاد افغانستانی با ثبات و در آرامش و رفاه.
- رد ادعاهای مربوط به بزرگ‌نمایی جمهوری اسلامی ایران در باب پناهندگان افغانی و تأکید بر این مطلب که یقیناً و تحقیقاً جمهوری اسلامی ایران یکی از مهم‌ترین کشورهای پذیرنده پناهجویان است.
- اشاره به پیش‌شرط ایران در خصوص هرگونه گفتگو و تأکید چندباره بر لزوم تحقق مجازات قاتلان ایرانیان و حاکمیت فراگیر در افغانستان.
- از اشاره مستقیم به موضع جمهوری اسلامی ایران در قضیه «بن لادن» حذر شود و به اشارات ضمنی در مورد عدم تأیید صحت و سقم اخبار مربوطه کفایت شود و در همین راستا به شیوه‌گزینشی و دلخواه ایالات

آخرین تحولات افغانستان و تلاش‌های منطقه‌ای و بین‌المللی^۱

مقدمه

گرچه از شدت بحران در افغانستان و تبعات منطقه‌ای و بین‌المللی آن اخیراً کاسته شده، اما هنوز نگرانی‌های قبلی کاملاً رفع نشده و در صحنه‌های مختلف داخلی، منطقه‌ای و بین‌المللی شاهد تحولاتی برای حل کامل بحران و اجرای قطعنامه و مصوبات شورای امنیت هستیم. در واقع، نکته اساسی مورد اختلاف گروه طالبان با دنیای خارج بر سر چگونگی و نحوه اجرای قطعنامه‌های شورای امنیت و مصوبات اجلاس ۶+۲ در حاشیه اجلاس سالانه مجمع عمومی در سازمان ملل می‌باشد و از سوی دیگر، هنوز با وجود کنترل طالبان بر بخش اعظم خاک افغانستان، نبرد و درگیری در مناطق شمالی و شمال شرق این کشور میان طالبان و جبهه متحد اسلامی در جریان است.^۲

۱. در گزارش جاری ارزیابی پیشرفت یا عدم پیشرفت در همکاری طالبان با سازمان ملل و تحولات داخلی افغانستان از نظر آینده سیاسی و سهم گروه‌ها در موازنه قدرت در این کشور، مواضع امریکا در قبال افغانستان و قضیه «بن لادن» و آخرین تحولات در روابط ایران با طالبان مورد بررسی قرار گرفته است. ضمن آن‌که تحولات اخیر در نوع همکاری پاکستان با مقامات طالبان و تلاش‌های منطقه‌ای این کشور در برقراری روابط عادی میان طالبان و کشورهای آسیای مرکزی و رفع نگرانی آنها نیز قابل توجه بوده و تداوم دخالت آن در صحنه داخلی افغانستان با صدور بیانه‌ها و نحوه موضعگیری‌ها کاملاً مشهود است.

الف- تحولات داخلی

پس از تصرف بخش عمده مناطق مختلف افغانستان توسط طالبان، به تدریج اختلافات درونی گروه طالبان اهداف این گروه را تحت تأثیر قرار دارد و موجب بروز چند دستگی و اختلاف نظر و نحوه برخورد با مسائل داخلی و بین‌المللی گردید. بروز کودتا از سوی برخی رهبران ملی‌گرا و احزاب قدیمی علیه رهبر طالبان در پی تثبیت و استقرار نسبی آنها بر افغانستان مقدمه رشد ناآرامی و تنش در درون این گروه شد به طوری که اخیراً روزنامه هندی، «هندوستان تایمز» طی مقاله‌ای به تشدید این اختلافات میان «ملا عمر» و «ملاربان» اشاره نموده و عدم توانایی آنها در کنترل کامل مناطق و پیشروی نسبی «احمدشاه مسعود» در مناطق شمالی را دلیل اصلی رشد این اختلافات ذکر نموده است، البته میان این دو رهبر از مدت‌ها قبل اختلاف نظر وجود داشته و «ملاربان» با سیاست «ملا محمد عمر» در برخی زمینه‌ها به مخالفت برخاسته و حتی از دستور «ملا محمد عمر» برای حصر قندهار سرپیچی نموده است.

علاوه بر این، «ملاربان» در مورد تحویل «اسامه بن لادن» جهت محاکمه به امریکا قول داده بود ولی ملا عمر از تحقق این وعده سرباز زد. وی در اقداماتی متقابل با پیشنهاد ملا عمر جهت از سرگیری مذاکرات ائتلاف شمالی و اعلام آتش بس مخالفت کرده است. بنابراین دامنه دار شدن چنین اختلافاتی میان دو رهبر بلندپایه طالبان به تدریج به میان افراد و اعضای تحت امر آنها سرایت کرده و تنش‌هایی میان افراد آنها در

۱. این گزارش در نیم روز کاری تهیه و تدوین شده است.

۲. عمده مطالب این ارزیابی قبل از ادعای مقامات طالبان مبنی بر ناپدید شدن «بن لادن» تدوین شده است.

برخی از شهرها به‌ویژه در جلال‌آباد صورت گرفته است. درچنین شرایطی، رهبر طالبان به عزل و نصب برخی استانداران در ایالت‌های بلخ و فاریاب پرداخته است. از سوی دیگر، نیروهای احمدشاه مسعود و ژنرال «دوستم» با بهره‌گیری از این فرصت‌ها به تقویت مواضع خود و پیشروی در برخی نواحی در استان تندوز، فاریاب و تخار دست زدند. این درحالی است که بنا به گزارش نشریه «سیاست و تجارت» تاجیکستان نیروهای طالبان به دلیل شکست از نیروهای جبهه متحد در برخی مناطق انتقام خود را از مردم غیرنظامی می‌گیرند و به قتل و آزار و اذیت آنها می‌پردازند.

گروه طالبان که از ناحیه سازمان ملل و امریکا در مورد ایجاد یک دولت فراگیر و مسئله «اسامه بن لادن» تحت فشار است برای اولین بار دست به واکنش در مقابل قطعنامه شورای امنیت زد و در پاسخ به قطعنامه شورا در مورد دولت فراگیر و استرداد «اسامه» گفته است به فتوارجوع خواهد کرد. طالبان معتقد است پیوستن برخی از رهبران احزاب به این گروه و دادن برخی سمت به آنها به معنای ایجاد دولتی فراگیر است. این گروه در مورد حضور اسامه نیز ضمن بیان عدم قصد خود مبنی بر اخراج وی بار دیگر تأکید نمود که حضور اسامه در افغانستان نباید به عنوان مستمسکی جهت عدم شناسایی این گروه در مجامع بین‌المللی به کار گرفته شود و توخالی بودن بهانه امریکا در پی فراخوان اخیر جهت ارائه مدارک به دادگاه مبنی بر دخالت اسامه در ترورها بر همگان روشن است و در پی چنین موضعگیری اسامه بن لادن به‌طور کتبی همبستگی و بیعت خود را با ملا محمد عمر اعلام کرد.

از سوی دیگر، برخی رهبران احزاب همچون «صبغت‌الله» مجددی رهبر حزب نجات ملی و احمد گیلانی رهبر حزب محاذ ملی اسلامی افغانستان طی کنفرانس خبری قصد خود را برای تشکیل سازمان جدیدی به نام «اتحاد برای صلح و وحدت ملی افغانستان» جهت اعاده صلح اعلام کردند و ضمن عدم حمایت از گروهی خاص در صحنه نبرد کنونی، از همه گروه‌های افغان برای برقراری گفتگو دعوت به عمل آورده و مخالفت خود را با جنگ ابراز داشتند.

ب- تحولات افغانستان و تلاش‌های منطقه‌ای

در حالی که عملکرد طالبان همچنان یکی از دغدغه‌های امنیتی جمهوری اسلامی ایران و کشورهای آسیای مرکزی است، پاکستان با تغییر ظاهری در نوع سیاست و برخورد با طالبان سعی در بازسازی روابط خود با جمهوری اسلامی ایران و جلب نظر کشورهای آسیای مرکزی دارد. طالبان گرچه در پی شهادت دیپلمات‌ها و خبرنگاران ایران در چارچوب قطعنامه شورای امنیت تاحدی همکاری خود را نشان داده اما هنوز چند بند اساسی آن به‌ویژه مسئله دستگیری، محاکمه و مجازات عاملین قتل دیپلمات‌ها و تشکیل دولت فراگیر حسن نیت و قصد خود را به مرحله اجرا در نیاورده است و در نتیجه هنوز تنش میان جمهوری اسلامی ایران و طالبان به‌طور کامل مرتفع نشده است. با این حال، جمهوری اسلامی ایران جهت برقراری آتش بس، ایجاد صلح و دولتی فراگیر تلاش خود را به کار گرفته و ضمن همکاری نزدیک با کشورهای منطقه به‌ویژه پاکستان، سازمان ملل و نماینده ویژه دبیرکل را در تحقق این امر همراهی می‌کند. به گزارش روزنامه «نیوز» پاکستان، در دیدار «اخضر ابراهیمی» نماینده ویژه دبیرکل با مقامات طالبان که قبل از ماه مبارک رمضان صورت گرفت، مقامات طالبان از حضور نیروهای ایران در نزدیکی مرز افغانستان و وجود اسرای افغانی در نزد ایران ابراز نگرانی کرده بود. طالبان همچنین مدعی هستند که تحقیقات جدیدی در مورد کشتار دیپلمات‌ها و خبرنگاران ایرانی آغاز

نموده‌اند.

در خصوص روابط پاکستان و طالبان باید یادآوری نمود که اسلام آباد با حفظ استراتژی حمایت از طالبان طی ماه‌های اخیر به بازسازی و ترسیم اثرات ناشی از حمایت‌های آشکار و پنهان خود از طالبان پرداخته است. سفر شمشاد احمدخان قائم مقام وزارت خارجه پاکستان به ایران و نیز دیگر مقامات اسلام آباد به کشورهای آسیای مرکزی در این چارچوب قابل ارزیابی است.

علاوه بر این، تحولات داخلی افغانستان و آثار امنیتی و فشارهای اقتصادی ناشی از وجود پناهندگان و آوارگان افغانی و نگرانی از صدور اندیشه‌های طالبانی به پاکستان تا حدی موجب کدورت‌ها میان اسلام آباد و طالبان گردید و در صورت قوت گرفتن احتمال دخالت پاکستان در قضیه دستگیری «اسامه بن لادن» و همکاری با آمریکا در این خصوص، بیش از پیش روابط میان آنها را تحت الشعاع قرار خواهد داد. این درحالی است که برخی از مطبوعات پاکستان نوشته‌اند که اسلام آباد پس از گفتگو با برخی کشورهای منطقه و سفر به چند کشور غربی تصمیم گرفته است تا تلاش خود را برای تشکیل دولت فراگیر به کار گیرد و در این راستا در صدد ایجاد و برقراری همکاری با اتحاد شمال است و اخیراً نیز مقامات اسلام آباد به‌طور محرمانه با برخی نمایندگان ائتلاف شمالی دیدار و مذاکراتی داشته‌اند. در واقع پاکستان با چنین رویکردی قصد دارد دولت فراگیر در افغانستان را با محوریت گروه طالبان و دادن سهمی از قدرت به رهبران گروه‌ها و احزاب در درون حکومت طالبان به مرحله اجرا درآورد.

کشورهای آسیای مرکزی به استثنای ترکمنستان همچنان نگران تهدیدات امنیتی ناشی از صدور اندیشه‌های افراطی طالبان و قاچاق مواد مخدر از افغانستان به خاک خود هستند و برای کاهش این تهدیدات رایزنی‌های درون منطقه‌ای از یک سو و پاکستان و جمهوری اسلامی ایران از دیگر سو آغاز نموده‌اند. ضمن آن که قرار است اجلاس بعدی گروه ۲+۶ در آینده نزدیک در تاشکند پایتخت ازبکستان تشکیل گردد.

طالبان با چنین نیز همکاری‌های به‌ویژه در زمینه دفاعی آغاز نموده است. این مطلب را روزنامه هندی «نشنال هراسد» عنوان کرده است. این روزنامه می‌نویسد براساس قرارداد همکاری دفاعی میان طالبان و چین خلبانان طالبان توسط نیروی هوایی چین آموزش می‌بینند و طالبان اخیراً به کارشناسان نظامی چین اجازه داده تا موشک‌های کروز را که آمریکا در ماه اوت ۱۹۹۸ به افغانستان شلیک کرده بود مورد مطالعه قرار دهند.

ج- تحولات افغانستان، تلاش‌ها و اقدامات بین‌المللی

با توجه به این که کشور افغانستان هم‌اکنون از فقدان دولتی کارآمد و مسئول رنج می‌برد، سازمان ملل و دیگر مجامع بین‌المللی در چارچوب حیطة وظایف خود هر یک به نوعی مشغول کمک به حل بحران در عرصه‌های سیاسی اقتصادی فرهنگی این کشور هستند. براین اساس، گروه حمایت از افغانستان چهارمین نشست خود را در تاریخ ۱۳۷۷/۹/۱۷ در ژاپن به مدت ۲ روز آغاز نمود و طی بیانیه‌ای خواستار پیگیری گروه حقیقت‌یاب بین‌المللی در خصوص شهادت ایرانیان گردید و ضمن ابراز نگرانی از وضعیت حقوق بشر در این کشور از طالبان خواستند تمام قوانین بین‌المللی و حقوق بشر را مورد توجه قرار دهد. شورای امنیت سازمان ملل نیز در قطعنامه دیگری (شماره ۱۲۱۴) در تاریخ ۱۳۷۷/۹/۱۸ در پاسخ به گزارش دبیرکل و نماینده ویژه حقوق بشر در افغانستان موافقت و تمایل خود را در موارد ذیل با اجماع آرا به تصویب رساند:

- ۱- تداوم تلاش‌های دبیرکل در زمینه اعزام هیئتی به افغانستان جهت تحقق در مورد گزارش‌های مربوط به نقض شدید قوانین بشر دوستانه بین‌المللی؛
- ۲- تقبیح عدم پذیرش درخواست شورا از سوی طالبان جهت اجرای قطعنامه قبلی و اعلام آمادگی شورا در اتخاذ اقداماتی جهت اجرای کامل قطعنامه‌ها؛
- ۳- پایان جنگ، برقراری آتش بس، از سرگیری گفتگوهای بی‌قید و شرط با کمک سازمان ملل و ایجاد دولتی فراگیر؛
- ۴- حمایت از تلاش‌های نماینده ویژه دبیرکل برای پیگیری موارد فوق؛
- ۵- حمایت از پیشنهاد دبیرکل برای اعزام گروهی به افغانستان برای نظارت بر اوضاع حقوق بشر و ارتقای اقدام به حداقل معیارهای بشر دوستانه بین‌المللی؛
- ۶- درخواست از کشورهای همسایه مبنی بر عدم اجازه به ارتش خود جهت مشارکت و برنامه‌ریزی در عملیات نظامی و قطع ارسال سلاح؛
- ۷- قطع پناهندگی و آموزش تروریست‌های بین‌المللی و ممانعت طالبان از کشت، تولید و قاچاق مواد مخدر.

مجمع عمومی سازمان ملل نیز در تاریخ ۱۳۷۷/۹/۲۹ قطعنامه‌ای تحت عنوان «آثار شرایط افغانستان به صلح و امنیت منطقه» را با اجماع آرا تصویب نمود. در این قطعنامه نیز ضمن ابراز نگرانی از فقدان امنیت برای امدادگران سازمان ملل در افغانستان از گروه طالبان خواسته شده تا همکاری لازم را با نهادهای امدادی بین‌المللی به عمل آورد و نتایج تحقیقات خود در مورد قتل دیپلمات‌های ایرانی را به اطلاع مقامات جمهوری اسلامی ایران و سازمان ملل برساند.

متعاقب صدور قطعنامه شورای امنیت، اخضر ابراهیمی به منطقه سفر نمود و ضمن دیدار با مقامات کشورمان با مقامات طالبان و اسلام‌آباد نیز مذاکراتی انجام داد و اکثر محورهای مورد بحث خود را به موارد لاینحل از جمله بازگشت کارکنان سازمان ملل به افغانستان و تضمین امنیت آنان از سوی طالبان اختصاص داد و آمادگی خود را برای پیگیری برگزاری اجلاس بعدی گروه ۲+۶ در تاشکند در بعد از ماه مبارک رمضان اعلام نمود. این در حالی است که طالبان مدعی است تا زمانی که سازمان ملل دفتر خود را در کابل بازگشایی نکند اجازه هیچ فعالیتی به آنها نخواهد داد و سفیر غیررسمی طالبان در نیویورک اعلام کرده است که طالبان نتایج تحقیقات خود در زمینه حادثه قتل کشته شدن یک کارمند ایتالیایی و دو کارمند محلی سازمان ملل را به اطلاع سازمان ملل رساند، ولی سازمان ملل این اطلاعات را کافی نمی‌داند و در مورد اجلاس آتی ۲+۶ در تاشکند نیز طالبان معتقد است که به عنوان یک گروه در اجلاس مذکور شرکت نخواهد کرد مگر آن که به عنوان دولت از آنها دعوت شود. علاوه بر این مسائل، سازمان ملل در جهت تحقق تصمیم خود مبنی بر ممانعت از قاچاق مواد مخدر و اجرای طرح کمربند امنیتی در اطراف افغانستان سعی دارد ۴ مرکز آزمایش مواد مخدر در تاجیکستان تأسیس کند و اخیراً نیز کارشناسان برنامه مواد مخدر سازمان ملل در مرزهای مشترک تاجیکستان - افغانستان دیدن کرده‌اند.

تحلیل و ارزیابی

به نظر می‌رسد با وجود آن که مدت زمانی از اوج تنش میان جمهوری اسلامی ایران - طالبان و طالبان -

سازمان ملل می‌گذرد اما هنوز سایه بی‌اعتمادی در روابط و همکاری کشورهای همسایه افغانستان و سازمان ملل یا گروه طالبان همچنان وجود دارد و سازمان ملل طی این مدت توانسته است تا حدی مواد تصویبی شورای امنیت را در افغانستان پیگیری و به نتیجه برساند. اما با این وجود آن بخش از مشکلاتی که باقی مانده و جنبه استراتژیک دارد مانع عمده پیشرفت در عادی سازی همکاری‌های منطقه‌ای افغانستان از یک سو و میان سازمان ملل و طالبان از دیگر سو است و این اختلاف نظرها فعالیت‌های آتی سازمان‌های امدادی بین‌المللی را در این کشور با مشکل مواجه می‌سازد. علاوه بر این با عدم حسن نیت طالبان در اجرای قطعنامه‌های شورای امنیت نه تنها دورنمای خوشی را در سطح منطقه‌ای و بین‌المللی نشان نمی‌دهد بلکه در صحنه داخلی افغانستان نیز موجب تشدید درگیری‌ها و وخیم‌تر شدن وضعیت معیشتی مردم خواهد شد و در این بین پاکستان رابه واکنش جدی‌تر سوق خواهد داد. چراکه ادامه چنین وضعیتی وجهه این کشور را حداقل از نظر کشورهای منطقه مناسب جلوه نخواهد داد.

درخصوص روابط میان طالبان و جمهوری اسلامی ایران باید گفت که مقامات طالبان سعی دارند در گفتگو با نماینده ویژه دبیرکل ضمن عادی جلوه دادن مسائل و مشکلات موجود فی مابین، جدیت خود را در برآورده ساختن انتظارات کشورمان در ظاهر نشان داده و نگرانی خود را نسبت به رفتار ایران به ویژه با بزرگ‌نمایی در مسائل مربوط به مهاجران افغان یا حضور نظامی ایران در نزدیکی مرز دو کشور با هدف مظلوم‌نمایی دنبال نمایند که نمونه اخیر آن بهره برداری این گروه از مسئله بازگشت تعدادی اتباع مهاجر افغان به کشورشان بود. ولی کمیسیاری عالی امور پناهندگان گزارش‌ها و اظهارات مطرح شده در باره مجبور کردن مهاجران به ترک ایران از سوی مقامات کشورمان رارَد کرد.

بنابراین، از مجموع اظهارات و اقدامات طالبان در قبال انتظارات سازمان ملل و کشورهای منطقه چنین پیش‌بینی می‌شود که در کوتاه مدت امیدی به حل مشکل وسیع افغانستان نمی‌رود و معضل قاچاق مواد مخدر، مسئله حضور اسامه بن لادن، تشکیل دولت فراگیر همچنان به عنوان موانع بزرگ در عادی سازی اوضاع و تحولات افغانستان به شمار می‌آیند. اما مسائلی از قبیل دستگیری و محاکمه عاملان قتل دیپلمات‌ها و خبرنگار ایرانی، کارکنان سازمان ملل و تضمین امنیت جان امداد رسانیان و احتمال برقراری آتش بس موقت و انجام مذاکرات جدید، احتمالاً در سفر آتی نماینده ویژه دبیرکل در امور افغانستان به منطقه و اجلاس آتی ۶+۲ تاشکند می‌توانند مورد مذاکره قرار گرفته و حل و فصل گردند. نکته دیگر آن که چند مانع بزرگی که در بالا عنوان شد هر یک به نوبه خود می‌تواند ریشه نامنی یا سرمنشأ تحول دیگری در برخورد با طالبان به حساب می‌آید و احتمال می‌رود چنانچه طالبان مسئله حضور اسامه را در افغانستان به نحوی حل نکنند و بر حمایت خود از وی ادامه دهد و واکنش جدی‌تری از سوی امریکا در پی داشته باشد که این واکنش می‌تواند به اشکال مختلف از جمله قرار دادن گروه طالبان در لیست گروه‌های تروریستی جهان باشد.

توضیحاتی در باب موضع ایالات متحده امریکا در قبال طالبان با تأکید بر مسئله «بن لادن»

اسامه بن لادن میلیاردی‌ها را ضعیف سعودی که زمانی دوست امریکا به شمار می‌رفت و سپس در مخالفت با امریکا و عربستان سعودی و برای ادامه مبارزه با آنها عازم سودان و سپس افغانستان شد و در حدود ۳ سال توقف در افغانستان کمک‌های شایان توجهی به طالبان نمود، هم‌اکنون به معضل اصلی طالبان در آمده است. دولت

امریکا که مدعی است وی در انفجار سفارت‌های این کشور در چند کشور آفریقایی دست داشته و موجب کشته شدن تعدادی از اتباع امریکا شده است این روزها فشار زیادی به طالبان وارد می‌آورد تا وی را برای اجرای عدالت!! و محاکمه به این کشور یا کشور دیگر که بتواند وی را محاکمه کند تحویل دهد.

همان‌گونه که شاهد بودیم امریکا به بهانه سرکوب بن لادن ابتدا سودان و افغانستان را تهدید کرد که وی را تحویل دهند و سپس به مراکزی در این دو کشور که احتمال می‌رفت وی در آنجا سکونت داشته باشد حمله کرد و پس از مشخص شدن حضور وی در افغانستان فشار خود را بر طالبان متوجه کرد. در روزهای گذشته مقامات امریکا و حتی انگلیس (استروب تانوت معاون وزارت خارجه امریکا و دوک فاجت وزیر مشاور در امور خارجه انگلیس) در دیدار با مقامات طالبان اظهارهای شدیدالحنی نمودند و پس از آن طالبان با ترفندی جدید سعی نمود از این بحران به‌زور مسالمت‌آمیزی خارج شود. در این راستا طالبان بدون مقدمه اعلام نمود که بن لادن ناپدید شده و آنان از محل اختفای وی خبری ندارند. این مسئله یعنی ناپدید شدن بن لادن از دید طالبان پیامدهای زیر را به دنبال دارد:

۱- مشکل بن لادن به‌زور مسالمت‌آمیزی حل می‌شود؛

۲- فشار امریکا بر طالبان کم می‌شود؛

۳- طالبان که اکثراً از اقوام پشتون و مسلمانند به مهمان‌نوازی و اعطای پناهندگی اشتها نسبی دارند و از طرف دیگر بن لادن به‌عنوان یک قهرمان و مخالف امریکا شناخته شده است و کشتن یا تحویل بن لادن به امریکا مشکلاتی داخلی برای طالبان ایجاد می‌کند. فلذا اعلام ناپدید شدن بن لادن فشارهای داخلی علیه رهبران طالبان را کم می‌کند؛

۴- در صورت امکان در آینده نیز می‌توانند از وی استفاده کنند (استفاده از توانمندی مالی و اقتصادی وی و استفاده از وی به‌عنوان اهرم فشار)؛

۵- امکان به رسمیت شناختن طالبان از سوی امریکا و پس از آن از سوی مجامع و سازمان‌های بین‌المللی بیشتر می‌شود؛

۶- افغانستان از لسیت کشورهای تروریست خط می‌خورد؛

۷- از دید کشورهای مسلمان، طالبان در برابر فشارهای امریکا و انگلیس تسلیم نشده است.

از طرف دیگر اعلام ناپدید شدن بن لادن برای امریکا کافی به‌نظر نمی‌رسد چون «جیمز روبین» اعلام نمود که حتی اگر بن لادن خاک افغانستان را ترک کرده باشد برای برقرار روابط حسنه با طالبان کافی نیست بلکه طالبان برای به رسمیت شناخته شدن باید:

۱- دولت فراگیری در افغانستان تشکیل دهد؛

۲- حقوق زنان را محترم بشناسد؛

۳- از تولید مواد مخدر اجتناب ورزد؛

۴- از تبدیل شدن خاک افغانستان به پناهگاهی برای تروریست‌ها جلوگیری کند.

با این حال به‌نظر می‌رسد بن لادن به همراه محافظین خود که به حدود ۱۰ نفر می‌رسند هم‌اکنون به یکی از روستاهای دورتر این کشور رفته و در آنجا ساکن می‌باشد تا با این کار فشار فزاینده بر طالبان کاهش یابد و هم‌این‌که وی از خطر حمله احتمالی امریکا در امان باشد.

از طرف دیگر یک احتمال ضعیف نیز وجود دارد و آن این است که طالبان برای رهایی از معضل بن لادن

وی را کشته و برای جلوگیری از تشنج داخلی اظهار می‌دارد که وی ناپدید شده است و مانند مسئله شهادت دیپلمات‌های ایرانی قصد دارد خود را از این اقدام مبرا اعلام نماید و با این اقدام به اهدافی که در صحنه دوم به آنها اشاره شد دست یابد.

افزایش تلاش‌ها برای برقراری صلح در افغانستان با اشاره به اقدامات جمهوری اسلامی ایران

پس از رکود قریب دو ماه از تلاش‌های بین‌المللی و منطقه‌ای جهت رفع موانع برقراری صلح و ثبات در افغانستان طی روزهای اخیر شاهد رایزنی‌ها و رفت و آمدهای جدید میان مقامات کشورهای عضو اجلاس گروه ۶+۲ و نماینده ویژه دبیرکل سازمان ملل با مقامات طالبان هستیم و به نظر می‌رسد مشکلات مبتلا به طالبان با هر یک از کشورهای عضو اجلاس و سازمان ملل در حال حل شدن می‌باشد و تبلور آن در اجلاس آتی گروه ۶+۲ در تاشکند قابل پیش‌بینی است. به همین منظور در ذیل به بررسی اجمالی پیشرفت‌های حاصله در همکاری طالبان با کشورهای عضو اجلاس و سازمان ملل می‌پردازیم:

● اخیراً «شیخ هداوف» وزیر امور خارجه ترکمنستان طی سفری دو روزه به اسلام‌آباد با مقامات پاکستانی در مورد برقراری صلح در افغانستان مذاکره نمود. این سفر عمدتاً با هدف ارزیابی اجرای طرح خط لوله گاز ترکمنستان به پاکستان از طریق افغانستان و فراهم کردن زمینه اجرای آن یعنی ایجاد صلح به عنوان پیش‌فرض و مقدمه همکاری‌ها صورت گرفت. بر این اساس، «شیخ هداوف» با «وکیل احمد متوکل» سخنگوی طالبان نیز در اسلام‌آباد دیدار و راجع به اجرای خط لوله نفت و گاز و اجلاس آتی ۶+۲ در تاشکند مذاکره کردند و نماینده طالبان همکاری کامل این گروه در اجرای طرح خط لوله را به اطلاع وزیر خارجه ترکمنستان رساند. طرفین توافق کردند برای بررسی پیشنهادها و تسریع انجام طرح خط لوله گاز یک کمیته سه جانبه بین ترکمنستان، پاکستان و گروه طالبان را تشکیل دهند.

● در سفرهای جاری «استروب تالبوت» معاون وزیر خارجه امریکا به پاکستان، مسئله تروریسم و افغانستان، طالبان و اسامه بن لادن از محورهای مذاکرات این مقام امریکایی با مقامات پاکستان بود و به نظر می‌رسد مقامات کاخ سفید با جدیت برای حل این موضوع دست به کار شده‌اند و اخیراً «کارول ایندرفورث» دستیار وزیر خارجه امریکا درخواست جدیدی برای اخراج اسامه بن لادن مطرح و تأکید نمود که هیچ‌گونه مخالفتی با هیچ یک از جناح‌های سیاسی افغانی ندارد و هرگونه بازگشت افغانستان به مناسبات عادی با جهان را مستلزم رهایی این کشور از بلایای کشت، تولید و توزیع مواد مخدر و به ویژه مسئله اسامه بن لادن دانست. «فرانیتروست» چاپ اسلام‌آباد نوشت: رهبر طالبان تمایل دارد مسئله اسامه بن لادن با توجه به اصول اسلامی و سنت افغان‌ها حل گردد. روزنامه «گاردین» چاپ لندن نیز در خبری نوشت در پی درخواست امریکا و اعمال فشار بر پاکستان و طالبان جهت اخراج اسامه بن لادن از افغانستان ممکن است صدام به وی پناهندگی دهد. با این وجود، «ایندرفورث» آمادگی کشورش را در حمایت از قطع دخالت خارجی در افغانستان در صورت درخواست آنها اعلام کرد. از سوی دیگر، برخی تحلیل‌ها بر این است چنانچه طالبان به درخواست امریکا در اخراج اسامه از افغانستان توجه‌ای نکنند، امکان حمله نظامی امریکا به این کشور نیز وجود دارد.

● در ماه جاری هیئتی ۵ نفره از وزارت امور خارجه چین برای مذاکره با گروه‌های افغانی به افغانستان عزیمت کرد. گرچه جزئیات مذاکرات مقامات چین و طالبان روشن نیست ولی به نظر می‌رسد موضوع

همکاری‌های دفاعی و روشن شدن وضعیت سفارت چین در کابل و احتمالاً مسئله گسترش همکاری نظامی در موضوع موشک‌های شلیک شده از سوی امریکا به افغانستان از عمده اهداف این سفر بوده است. چین تاکنون واکنش رسمی به زیان و نفع طالبان اتخاذ نکرده و با موضوعی محتاطانه خواستار حل مسالمت‌آمیز بحران داخلی افغانستان است. افزایش این تماس‌ها علاوه بر موارد فوق بیشتر ناشی از ترس چین از ارتباط طالبان با جدایی‌طلبان «سین کیانگ» می‌باشد.

● «اخضر ابراهیمی» فرستاده ویژه دبیر کل سازمان ملل در افغانستان در نظر دارد به منظور گفتگو درباره بحران افغانستان در آینده نزدیک به پایتخت پاکستان، ایران و جمهوری‌های آسیای مرکزی سفر نماید و زمینه برگزاری اجلاس گروه ۶+۲ تاشکند را فراهم نماید. این درحالی است که هنوز میان طالبان و سازمان ملل بر سر موضوعات قتل کارکنان این سازمان و تضمین امنیت جانی آنها اختلاف نظر وجود دارد و برای حل آن اخیراً یک هیئت سازمان ملل برای بحث در مورد اوضاع امنیتی افغانستان وارد کابل شد که نتایج مطلوبی به همراه نداشت.

کاهش تنش میان جمهوری اسلامی ایران و طالبان

طی ماه‌های اخیر شاهد تحولات و پیشرفت‌هایی در برخورد جمهوری اسلامی ایران با گروه طالبان هستیم. درحالی که جمهوری اسلامی ایران پس از پیگیری‌های مستمر از طریق شورای امنیت و اجلاس گروه ۶+۲ توانست به اکثر خواسته‌های خود برسد. اکنون مانع عمده در عادی‌سازی فضا و رفع تنش موجود مسئله مجازات قاتلان دیپلمات‌ها و خبرنگار ایرانی است که طرفین در مذاکرات اخیر خود در دوی برای موضوع توافق داشتند و ضرورت حل آن را برای آغاز گفتگو مهم دانستند.

صرف نظر از این موضوع، به نظر می‌رسد تأکید هر دو طرف بر انجام گفتگو خود نشانه‌ای از تحول جدید در منطقه به شمار می‌آید و اخیراً طالبان با صدور بیانیه‌ای آمادگی خود را برای رفع آخرین موانع انجام گفتگوها اعلام نموده است. این درحالی است که جمهوری اسلامی ایران پیش شرط هرگونه گفتگویی را منوط به تحقق خواست خود مبنی بر مجازات قاتلان می‌داند. وزارت خارجه طالبان در این بیانیه گفته است، افغانستان نه فقط برای همسایگان عامل تهدیدی نخواهد بود بلکه می‌تواند در رویارویی با هر خطری برای اسلام به کشورهای همسایه مساعدت نماید. باین وجود جمهوری اسلامی ایران معتقد است تازمانی که صلح و ثبات در منطقه حاکم نشود نیروهایش را در مرز با افغانستان حفظ خواهد کرد.

تحلیل

در مجموع، حرکت‌های اخیر بار فشارهای بین‌المللی را به دلیل تمکین طالبان در اجرای مصوبات شورای امنیت و اجلاس گروه ۶+۲ در نیویورک کاسته است و انتظار می‌رود در صورت تداوم این روند راه برای مقبولیت بین‌المللی طالبان هموارتر شود. در بُعد منطقه‌ای نیز تنش‌های موجود کاسته شده و احتمال عادی‌سازی فضا در انجام گفتگو میان ایران و طالبان دور از انتظار نیست. اما علی‌رغم اینها مشکل عمده‌ای که باقی می‌ماند قبل از ایجاد یک حاکمیت فراگیر در افغانستان است که قرار است در اجلاس ۶+۲ تاشکند مورد بحث قرار گیرد و باید منتظر واکنش‌های طالبان بود.